

Motion till riksdagen
2013/14:Fö214

av **Torbjörn Björlund m.fl. (V)**

De frivilliga försvarsorganisationerna

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Frivilliga försvarsorganisationer	2
4	Hemvärdnet – de nationella skyddsstyrkorna	3
	4.1 Direktutbildning i Hemvärdnet	4
	4.2 Hemvärdnets civila hjälpinsatser	4
	4.3 Finansiering.....	4
5	Kvinnor i Hemvärdnet	5
	5.1 Svenska Lottakåren	5
6	Möjliggör för civil tjänstgöring.....	6

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obundet organisationsstöd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Hemvärnets övningar och utbildningar i mycket högre grad än i dag ska vara inriktade på civila hjälpinsatser.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag på hur Hemvärdnet kan finansieras oberoende av den övriga Försvarsmakten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Hemvärdnet att upprätta en handlingsplan med delmål och mål för att minst 40 procent av Hemvärnets personal ska bestå av kvinnor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Hemvärdnet i uppdrag att genomföra en kvalificerad genusutbildning vid samtliga utbildningar och med organisationens anställda.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör undersöka möjligheten att utvidga Svenska Lottakårens uppdrag.

3 Frivilliga försvarsorganisationer

I Sverige finns i dag ett tjugotal frivilliga försvarsorganisationer som bidrar till landets civila och militära försvar. De rekryterar och utbildar frivilliga personer för uppgifter inom försvaret och bidrar på ett mycket kostnadseffektivt sätt till att höja Sveriges beredskap i såväl kris som krig inom en mängd olika områden. Organisationerna har stor betydelse för försvaret, försvarsviljan och totalförsvarets samhällsförankring. Genom avtal tillför organisationerna utbildad personal till Försvarsmakten och andra myndigheter och vidmakthåller och höjer kompetensen hos redan krigsplacerade. Vidare säkerställer de att särskild specialistkompetens tillvaratas och placerar även ett stort antal personer på specialistbefattningar inom försvaret.

De frivilliga försvarsorganisationerna är självständiga föreningar och har tillkommit på medborgarnas egna initiativ. De är ideella och fristående i förhållande till varandra och i förhållande till Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Totalt har organisationerna ca 580 000 medlemmar.

Vänsterpartiet anser att Hemvärdnet och de frivilliga försvarsorganisationerna har en roll att spela som ett komplement till Försvarsmaktens arbete och en del av den folkliga förankringen av försvaret. Det kan handla om civil kris- och katastrofhantering, inte minst när det gäller miljö- och naturkatastrofer.

Vänsterpartiet vill även i framtiden se självständiga ideella frivilligorganisationer som tillför samhället viktiga värden. Hemvärdet eller de frivilliga försvarsorganisationernas insatser kan dock inte ersätta behoven av en verklig värnplikt och en modern försvarsmakt.

Vi anser att de organisationer som varaktigt och med kvalitet kan bidra till Försvarsmaktens verksamhet eller till samhällets krishanteringsförmåga också bör kunna få samhällsstöd för t.ex. demokratiarbete och organisationsutveckling. Vänsterpartiet anser därför att det är av stor vikt att det finns ett grundorganisationsstöd till dessa organisationer. Utan detta blir det svårt att ha anställd personal som kan organisera de frivilliga resurserna.

Den förändrade bidragsstruktur som regeringen genomfört de senaste åren skapar inte förutsättningar för organisationerna att åta sig uppdrag och utgöra en långsiktig resurs inom svensk krishantering. Det är av stor vikt för vår samlade krishanteringsförmåga att de organisationer som uppfyller regeringens fastställda krav på kvalitet, uthållighet och samverkansförmåga kan komma i fråga för ett obundet organisationsstöd som inte baseras på de uppdrag som organisationen åtagit sig att genomföra. Vad som ovan anförs om obundet organisationsstöd bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Hemvärdet – de nationella skyddsstyrkorna

Hemvärdet skapades genom ett riksdagsbeslut 1940. Andra världskriget pågick och behovet av att skydda hembygd och hemmavarande var påtagligt. Den nya typen av krigsförband skulle bestå av frivilliga yngre och äldre män som inte tjänstgjorde som värnpliktiga i beredskapsförbanden. Utredarna hade räknat med att ett färdigt hemvärn skulle omfatta ca 50 000 män men intresset var stort och redan hösten 1940 hade 90 000 män anslutit sig. Under och efter andra världskriget expanderade Hemvärdet ytterligare och från och med 1989 kan även kvinnor som genomgått militär grundutbildning antas som hemvärnssoldater.

På 2000-talet har antalet soldater i Hemvärdet minskat som en följd av olika försvarsbeslut och organisationsförändringar i Försvarsmakten. År 2000 var det 70 000 personer och fem år senare bara runt 40 000. I dag omfattar hemvärnsförbanden ca 20 000 män och kvinnor.

Hemvärdets grundläggande uppgifter är att bevaka, skydda och stödja det civila samhället. Det är i dag en mycket stor och viktig del av Försvarsmakten. År 2011 stod Hemvärdet för 40 procent av hela den totala insatsorganisationen, och 1990 var det bara 13 procent.

Oavsett hur försvaret kommer att se ut i framtiden så kommer det att vara beroende av understöd av Hemvärdet, något som även Natos utvärdering av det ”nya” svenska försvaret konstaterade i juli 2011.

Fel! Okänt namn

4.1 Direktutbildning i Hemvärdnet

För att motverka trenden med ett minskat antal hemvärnssoldater har organisationen på försök haft ett antal direktutbildningar, ”Grundläggande Soldatutbildning för frivilliga (GU-F)”, utan krav på militär grundutbildning. Dessa var mycket lyckade och fortsatte därför efter första försöket. Förra året utbildades drygt 400 personer på detta sätt.

I stort sett samtliga personer valde efter direktutbildningen att tjänstgöra i Hemvärdnet. De har bidragit till en jämnare könsfördelning och till att Hemvärdnet i dag kan bestå i alla delar av landet, även på platser där det i dag inte finns traditionella regementen.

4.2 Hemvärdnets civila hjälpinsatser

En stor fördel med Hemvärdnet är att de har egna resurser för ledning, samband, sjukvård och transporter. Hemvärdnet har fortfarande stor folklig förankring och skapar därmed trygghet och tilltro till förmågan att skydda och hjälpa befolkningen vid såväl stora som små kriser och katastrofer. De utgör ett viktigt komplement till samhällets krisberedskap.

Väpnad strid är förvisso ett grundfundament i Hemvärdnet, men den civila krisberedskapens betydelse har ökat. Vid Försvarsmaktens insatser i samband med skogsbränder, översvämningar och dylikt är det exempelvis ofta hemvärnssoldater som gör jobbet. Under 2012 bidrog hemvärnssoldaterna med 46 000 timmar insatser vid bl.a. översvämningar, försvinnanden och olyckor.

Det moderna Hemvärdnet ska vara en nationell skyddsstyrka som möter de behov som finns inom flera samhällssektorer. Därför bör de övningar och utbildningar som Hemvärdnet genomför i mycket högre grad än i dag vara inriktade på civila hjälpinsatser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.3 Finansiering

De nationella skyddsstyrkorna, dvs. Hemvärdnet, stod 2012 för ungefär 1,2 procent av försvarsbudgeten. Hemvärdnet är kostnadseffektivt eftersom det bygger på en ideell och frivillig grund. Det tillvaratar även den ovärderliga kompetens som finns hos dem som genomgått värnpliktsutbildningen samt de som tjänstgjort inom Försvarsmakten.

I allt större utsträckning har Försvarsmakten valt att spara in på Hemvärdnets verksamhet när det kommer sparkrav från regeringen. Detta är en lätt men kortsiktig lösning för de ekonomiskt ansvariga. Hemvärdnet blir genom detta förfarande ett ”dragspel” eller en budgetregulator i Försvarsmaktens driftbudget. Detta ger hemvärnsorganisationen dåliga förutsättningar att planera och ansvara för sin verksamhet i landet.

Att exempelvis ge Hemvärdnet ett eget budgetanslag via statsbudgeten skulle ge organisationen möjlighet att bygga upp en stabil och långvarig verk-

samhet, oberoende av den övriga Försvarsmaktens ekonomiska prioriteringar. Det skulle också ge regeringen och riksdagen större möjlighet att styra storleken och utvecklingen av de nationella skyddsstyrkorna i framtiden. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag på hur Hemvärdet kan finansieras oberoende av den övriga Försvarsmakten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Kvinnor i Hemvärdet

Eftersom Försvarsmakten är och alltid har varit mansdominerad är den manlige soldaten den norm som präglar hela verksamheten. Om fler kvinnor ska bli intresserade av att söka sig till Försvarsmakten och de nationella skyddsstyrkorna måste de veta att tjänstgöringen är anpassad även till deras behov och att de får möjlighet att genomföra sin utbildning på samma premisser som männen. För att kunna uppnå ett mer jämställt svenskt försvar krävs det bl.a. en ökad kvinnlig representation. Hemvärdet själv har ett uttalat mål om att det ska vara 50–50-representation inom organisationen.

År 2012 var 14 procent av personalen i Hemvärdet kvinnor, vilket kan jämföras med övriga Försvarsmakten där kvinnorna, enligt budgetpropositionen för 2013, utgjorde 10,1 procent av gruppen kontinuerligt tjänstgörande soldater. Vänsterpartiet anser att ett rimligt mål är att minst 40 procent av Hemvärdets personalstyrka ska bestå av kvinnor. Regeringen bör ge Hemvärdet i uppdrag att upprätta en handlingsplan med delmål och mål för att minst 40 procent av Hemvärdets personal ska bestå av kvinnor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För att försvaret ska bli mer jämställt räcker det inte enbart med ökad kvinnlig representation, utan även utbildning är nödvändigt. Vänsterpartiet anser att ett obligatoriskt genusperspektiv i utbildningssystemet på alla nivåer inom Försvarsmakten, Hemvärdet och frivilligorganisationerna är helt avgörande för att skapa en jämställd organisation och verksamhet. I denna utbildning bör det även ingå kunskaper om FN-resolutionerna 1325 och 1820 som berör sexuellt våld mot civila och våldtäkt som krigsbrott. Jämställdhetsarbetet inom Försvarsmakten är oerhört viktigt då myndigheten bedriver en omfattande utbildningsverksamhet, där attityder i frågor om hur människor ska förhålla sig till varandra både skapas och förmedlas. Av denna anledning bör regeringen ge Hemvärdet i uppdrag att genomföra kvalificerad genusutbildning vid samtliga utbildningar och med organisationens anställda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.1 Svenska Lottakåren

Ända sedan 1924 har Svenska Lottakåren verkat för kvinnors engagemang i försvars- och säkerhetsfrågor. Vid grundandet var det först som stöd till svenska Landstormen (nuvarande Hemvärdet) men under beredskapsåren

Fel! Okänt namn på

växte organisationen och allt fler kvinnor engagerade sig för att få göra en insats. Flest lottor hade Sverige 1943 då 110 813 kvinnor var medlemmar.

Under 1900-talets andra hälft stärktes och förändrades Svenska Lottakårens uppdrag. Kåren fortsatte att vara kvinnans möjlighet att ta en aktiv roll i försvaret av vårt land men allteftersom höjdes rösterna om kvinnliga officerare på lika villkor som män. Detta realiserades först på 1980-talet.

I dag har världen förändrats och så även hotbilden mot Sverige. Vi talar i högre utsträckning om en allmän beredskap som ska fungera mot såväl naturkatastrofer som terroristhot. Lottakåren ger kvinnor en aktiv möjlighet att göra en insats för både Sverige och för krigsdrabbade människor världen över. Som Sveriges största kvinnliga frivilliga försvarsorganisation är Svenska Lottakåren den kanske främsta rekryteringsbasen för kvinnor till frivilligengagemang inom försvaret.

Svenska Lottakåren borde ges möjlighet att rekrytera fler kvinnor till utbildning och därmed öka rekryteringsunderlaget till frivilligengagemang. Vänsterpartiet anser att det är viktigt att öka antalet kvinnor inom hela det svenska försvaret och vi tror att Svenska Lottakårens roll i detta kan bli ännu större än den är i dag. Regeringen bör undersöka möjligheten att utvidga Lottakårens uppdrag till att omfatta mer än den personalförsörjning för avtalsbefattningar, främst i Hemvärnet, som man har i dag. En utvidgning av Lottakårens uppdrag kan vara ett led i att rekrytera fler kvinnor till försvaret och i förlängningen också till utlandstjänstgöring.

Vad som ovan anförts om att regeringen bör undersöka möjligheten att utvidga Svenska Lottakårens uppdrag bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Möjliggör för civil tjänstgöring

Sedan några år utbildas inga civilpliktiga med lång grundutbildning i Sverige. Den sista civilpliktsutbildningen genomfördes 2008 och anordnades då inom elberedskapen. Innan dess genomfördes civilpliktiga utbildningar, bl.a. av banverksreparatörer, flygplatsbrandmän och räddningspersonal.

Regeringen har gjort bedömningen att utbildningen av civilpliktiga inte längre behövs för att säkerställa förmågan inom det civila försvaret.

Vänsterpartiet delar inte regeringens bedömning. Vänsterpartiet menar att en framtida plikttag bör ge möjlighet till både militär och civil tjänstgöring. Det kan t.ex. handla om civil krishantering.

Inom en rad områden behöver samhällets resurser förstärkas för att förebygga kriser och åtgärda brister i syfte att garantera att vitala funktioner kan upprätthållas. Inte minst gäller det el-, vatten- och it-säkerhet.

I det sammanhanget kan Civilförsvarförbundet vara en viktig aktör. Att utbilda till samhällsviktiga funktioner i kriser kan ge ett mervärde till de samhällsfunktioner som måste fungera i händelse av en kris eller en katastrof av något slag.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 2 oktober 2013

Torbjörn Björlund (V)

Jens Holm (V)

Hans Linde (V)

Siv Holma (V)

Kent Persson (V)